

1. Navn på journalist(ene) som har gjort jobben og for hvilken redaksjon.

Mediehuset iTromsø. Over halvparten av redaksjonen har bidratt:

- Journalister: Eline Grønvoll, Lars Giske, Tora Berg, Rune Ytreberg,
- Utviklere/analytiker: Jonas Dolve, Nicolai Bakkeli, Gisle Johansen
- Fotografer: Ronald Johansen, Filip Ellingsen, Johannes Brøndbo
- Øvrige bidragsyttere: Marianne Lein Moe, Karianne Laagstein, Svein Harald Lian, Johannes Sunde og Ida Skinlo Sæter.

Kontaktperson er Rune Ytreberg, mobil 47828499, epost rune.ytreberg@itromso.no

2. Tittel på prosjektet: X-rAI: Granskning av en varslet krise

Prosjektet startet august 2023 og pågår fortsatt i september 2024.

3. Metode

Dette prosjektet har blant annet brukt kunstig intelligens for å styrke klassiske gravemetoder og datajournalistikk. Etter hvert har vi utforsket hvordan vi kan anvende kunstig intelligens systematisk i flere steg i research-arbeidet.

Vi har valgt å ta med arbeid som startet sommeren 2023 og som gjorde at vi satte i gang en stor granskning av ressursmangel ved Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) i Tromsø. Artikkelsen har avdekket at underkapasitet har alvorlige konsekvenser for pasientsikkerheten ved Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) i Tromsø.

Undersøkelsen har avdekket at flere pasienter er døde, døende, feilbehandlet og kraftig rammet av konsekvenser og følgefeil av underbemanning og ressursmangel på sykehuset. Dette skjer selv om ansatte i flere år har varslet om at underkapasitet og ressursmangel er en fare for pasientsikkerheten ved UNN Tromsø. UNN har gjentatte ganger fraskrevet seg ansvar og underkommunisert egne feil, men blitt tvunget til å innrømme lovbrudd.

3.1. Hvordan arbeidet kom i gang

Fødekaoset

Et tips fra en av de fødende ved Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN) i Tromsø i uke 30 i 2023, startet et omfattende undersøkende prosjekt, som over et år senere fortsatt pågår.

Serien startet med reportasjer om det som ble kalt «Kaosuken», der reporter Eline Grønvoll avdekket og fortalte om opplevelsene til fødende kvinner på fødeavdelingen på UNN i uke 30 i 2023.

Kvinnene fortalte om fødsel uten smertelindring, fødsler på bøttekott, lang ventetid på akutt hjelp og følelsen av utrygghet og redsel. Den fjerde august 2023 publiserer iTromsø den første artikkelen om fødekaoset på Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) i Tromsø. Grønvoll spør da klinikkssjefen for kvinnehelseklinikken: «Har den pressede situasjonen gitt noen konsekvenser for de fødende?»

Svaret er «Nei». Men det er ikke sant.

iTromsø tar gjennom sosiale medier kontakt med en rekke kvinner som forteller om kaosuken. Likevel fortsetter sykehusets ansvarlige klinikkssjef å avvise kritikken fra de fødende, og sier at dagens kvinner har for store forventninger til smertefri fødsel: «Før hadde man ikke andre forventninger enn at man skulle komme inn, føde og så dra hjem igjen. Slik det er nå er forventningene mye større, og brutte forventninger er vanskelig å håndtere».

Han la deretter til at dette ikke hadde fått konsekvenser for noen av de fødende, og at det ikke hadde gått utover liv og helse.

Heller ikke det er sant.

Gjennom omfattende innsynsbegjæringer i postjournaler, kunne iTromsø avsløre at sykehuset hadde meldt fra om et uventet dødsfall ved fødeavdelingen til Helsetilsynet, nettopp i den hektiske uken klinikkssjefen hevdet at det ikke hadde fått noen konsekvenser for liv og helse. Klinikkssjefen hadde selv varslet om dødsfallet til helsemyndighetene.

iTromsø gjennomførte det første intervjuet med samboerne, der de fortalte om fødselen som endte med at barnet døde. De fortalte at de opplevde seg totalt sviktet av sykehuset. De mener kaoset og kapasitetsutfordringene på fødeavdelingen er direkte årsak til at de mistet barnet sitt.

Det skulle gå et helt år før iTromsø i august i år fikk ut de siste dokumentene, der Statsforvalteren ga foreldrene rett og UNN innrømmet at de gjorde feil.

Under arbeidet med kaoset på fødeavdelingen, fikk vi tips fra flere kilder om lignende ressursmangel på andre avdelinger på UNN Tromsø var en fare for pasientenes liv og helse. Det gjaldt flere fødeavdelinger, røntgenavdelingen, kirurgen, rus og psykiatri.

Samtidig som vi utover høsten 2023 og i 2024 jobbet videre med fødeavdelingen, startet vi også to nye spor: å undersøke den økonomiske situasjonen på sykehuset, og å undersøke ressurs- og bemannings-situasjonen på flere avdelinger på UNN.

Høsten 2023 kommer de første tipsene fra pasienter om at uforsvarlig lav bemanning på røntgenavdelingen rammer pasienter.

Mens vi jobbet med røntgen-sporet, dukket vikarlege-saken opp i forlengelse av fødesaken. Det skjedde slik: Den 18. juli 2024 sendte UNN ut en pressemelding, der UNN opplyste at: «Statsforvalteren i Troms har konkludert med at Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN) i

Tromsø ikke oppfylte spesialisthelsetjenestelovens krav om plikt til å yte forsvarlige helsetjenester etter at et barn døde i forbindelse med en fødsel i juli 2023».

På pressekonferansen ga UNN hverken foreldrene til Erik eller media innsyn i Statsforvalterens rapport. 18 juli søkte vi derfor om innsyn via e-innsyn i alle dokumenter sendt mellom statsforvalter og helsetilsynet som omhandlet UNN, og kombinerte det med søkeord som lovbrudd, avvik, tilsyn, varsel, mv.

Slik kom vi over varslere fra leger på UNN om pasienter som var døde eller døende som følge av underkapasitet på røntgenavdelingen. Vi sendte nye innsynskrav for hvert saksnummer og fikk slik innsyn i varslere om kronisk underkapasitet på røntgen, og varslere om regranskning av den tysk-svenske vikarlegen, som ikke sjekket røntgenbildene han skulle kontrollere.

3.2. Hvordan arbeidet ble utviklet og organisert.

Vi satte sammen en gruppe journalister fra nyhetsredaksjonen til å jobbe sammen om saker som handlet om ressursmangel, økonomi og pasientsikkerhet på UNN. Arbeidet ble delt opp i flere spor og artikkelserier. Det ble en lengre artikkelserie om fødekaoset, en serie om røntgenavdelingen og en serie artikler om den økonomiske situasjonen ved UNN.

Arbeidet måtte skje etappevis, og ble tilpasset når journalistene hadde turnus, når de måtte jobbe med andre saker, og arbeidet ble ofte satt på pause mens vi ventet på å få innsyn i dokumenter. Vi laget en teamsgruppe der vi delte dokumenter.

Databordet jobbet systematisk med innsynsbegjæringer, og brukte etter hvert nye AI-støttede dataverktøy for å bistå undersøkelsene (se metodedelene).

3.3. Redegjør grundig for bruk av metoder

På et eller annet tidspunkt går nyhetssaker over til å bli gravesaker. Denne saken startet med the smoking gun – kaosuka i fødeavdelingen. Et barn er dødfødt. Etter hvert gikk vi mere systematisk til verks for å finne årsaken. Er dette en systemfeil? Hva er i så fall systemfeilen?

Når en liten nyhetsredaksjon med begrensede ressurser går i gang med en større gravesak, må vi gjøre en kost/nytte vurdering. Hvor mye ressurser skal vi bruke? Hvem skal gjøre hva? Vi må jobbe effektivt.

Mens nyhetsarbeid har en tydelig produksjonsflyt, er det ikke alltid slik med graveprosjekter. Etter hvert har vi i denne saken forsøkt å ta i bruk noen metoder og verktøy som gjør at vi kan jobbe mest mulig målrettet og effektivt.

3.3.1. Hypoteser

En viktig metode kalt fortellerbasert research (storybased inquiry) er å skrive og reskrive hypoteser, for å målrette research og historiefortelling. Underveis som vi gjorde mer research, utvidet og endret vi hypotesene, med stadig mer alvorlige maksimums-hypoteser.

Første minimumshypotese i august 2023 var omtrent slik: kvinner føder uten smertelindring på grunn av ressursmangel på fødeavdelingen på UNN Tromsø.

Avisa iTromsø er en liten avis der nær alle journalister går i turnus. I november 2023 har vi et møte der vi gjør opp status for videre arbeid på fødesporet. Den interne møteinnkallingen går til 10 personer, nesten halve redaksjonen, og bilde under er et utdrag delhypoteser på fødesaken:

Fødeavdelingen. Et varslet kaos

Hva er maksimumsmålet for saken? Hvor står vi nå – funn og hypoteser?

Max: En varslet katastrofe. Fødende kvinner fødte i kaos og smerter, fordi UNN av økonomiske årsaker i flere år nedprioriterte å styrke jordmørtjenesten tross advarsler om mulig sammenbrudd.

Hvilke hypoteser/mulige nyhetspoenger ønsker vi å jobbe videre med?

- Renates barn døde som følge av manglende kapasitet på UNNs fødeklinikk. Få innsyn i rapport fra UNN, lage detaljert tidslinje
- Pasientombudet varslet i sju år. Be om innsyn i klager. Intervju ombudet
- Leder fødeavdelingen varslet i flere år, ikke tatt hensyn til av klinikkssjef. Intervju han om alle varsler som er sendt, få innsyn varsler
- Riksrevisjon varslet manglende utdanning jordmødre i helseforetak, blant annet i Tromsø, ikke tatt hensyn til
- Deltidsstillinger jordmødre. Hvilke arbeidsbetingelser hadde jordmødrene, i hvilken grad førte det til at folk sluttet?

Hvilke metoder kan vi bruke?

- Klage på innsynsbegjæringer, Få med presseforbundet
- Kartlagt nåværende og tidligere jordmødre. Hvilke jordmødre sluttet i 2022 og 2023? Navn og stilling. Hvor er de nå?
- intervjuer

Hva er de etiske utfordringene?

- Hensyn til Renate og fødende
- Turnuslege systemsvikt – var turnuslegen kvalifisert, vil legen snakke?

Figur 1: Utdrag fra epost møteinnkalling til gravegruppa UNN-kaos i november 2023.

I det videre arbeidet med innsyn i fødesaken høsten 2023 kom vi over flere svært alvorlige saker der underkapasitet og ressursmangel på UNN utgjorde en fare for pasientsikkerheten.

Ny hypotese: Pasienter på UNN kan dø fordi sykehuset har underkapasitet på fagfolk.

Med ny hypotese utvidet vi perioden vi undersøkte, først tilbake til 01.01.2018, så tilbake til 2013. Vi gjorde søk i pressearkiv og ba om innsyn i sakskompleks lengre tilbake i tid. Den researchen gjorde at vi omskrev hypotesen, slik at den pekte på et ansvarsforhold.

Vi avgrenset hypotesen på sted: Tromsø, tidsrom: 10 år, personer, ansvar og konflikt, og starter hypotesesetning med konsekvens:

Ny hypotese: Pasienter på UNN Tromsø kan dø og bli feilbehandlet, når ledelsen på sykehuset av økonomiske hensyn ikke lytter til fagfolks advarsler om at ressursmangel er fare for pasientsikkerheten.

Følg pengene

Tora Berg er vår politiske redaktør, og fulgte allerede den pågående omorganiseringen og pengemangelen i UNN som var til behandling i styret i UNN høsten 2023 og vinteren 2024. Hun tar ansvar for å undersøke den økonomiske situasjonen på UNN, som vi i hypotesen mener er en medvirkende årsak til mangelfulle ressurser og fare for pasientsikkerheten.

3.3.2. Lage systemer og nye verktøy

Vi har etter hvert i denne saken jobbet med flere spor og gjort innsyn i dokumenter og bedt om ny sammenstilling av dokumenter.

3.3.2.1. Dokumentliste med metadata

I løpet av 12 måneders arbeid er det bestilt innsyn i mange hundre dokumenter, på totalt noen tusen sider. For å ha oversikt over alle dokumentene har vi laget dokumentoversikter i excel, med status på innsynsbegjæringer som er mottatt, avslått, delvis avslått, klaget på, etc.

Viktig: Disse dokumentlistene kan vi også bruke til å lage kronologiske tidslinjer, og som metainformasjon om dokumenter når vi senere laster dokumenter inn i kunnskapsdatabaser for å anvende kunstig intelligens til tekstanalyser.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1	dokumente	ju	publisert	innsynskri	title	virksomhe	saksTitle	saksnr	dok	skjerming	status
2	16.10.2023	16.10.30.10.2023	31.07.2024	kl***** *****	Tilsynssak - I	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		1	offl. § 13 jf. fvl. § 13 første ledd nr. 1	savner vedlegg
3	16.10.2023	17.10.30.10.2023	31.07.2024	kl	Gjenpart av brev til helsepr	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		2	offl. § 13 jf. fvl. § 13 første ledd nr. 1	mottatt
4	16.10.2023	18.10.30.10.2023	31.07.2024	kl	Gjenpart av brev til helsepr	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		3	offl. § 13 jf. fvl. § 13 første ledd nr. 1	mottatt
5	23.10.2023	24.10.07.11.2023	31.07.2024	kl	Helsefaglig saksbehandler	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		4	offl. § 14	sjekk vedlegg
6	23.10.2023	22.11.08.12.2023	31.07.2024	kl	Foreløpig svar	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		5		mottatt
7	02.11.2023	03.11.13.11.2023	31.07.2024	kl	Utskrift fra AA-reg	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		9		avslått
8	24.10.2023	15.12.03.01.2024	31.07.2024	kl	Epost fra helsepersonellet	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		10	offl. § 14	mottatt
9	13.11.2023	16.01.24.01.2024	31.07.2024	kl	Forhåndsvarsel om at vi vu	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		11	offl. § 13 jf. fvl. § 13 første ledd nr. 1	savner vedlegg
10	08.11.2023	17.01.30.01.2024	31.07.2024	kl	Egen oppgitt adresse til le	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		13	offl. § 14	savner vedlegg
11	09.11.2023	10.11.22.11.2023	31.07.2024	kl	Telefonsamtale med jurist	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		14	offl. § 14	mottatt
12	13.11.2023	14.11.22.11.2023	31.07.2024	kl	Telefonsamtale med avdeli	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		15		avslått
13	13.11.2023	17.01.30.01.2024	31.07.2024	kl	E-post om forhåndsvarsel s	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		16	offl. § 14	mottatt
14	28.11.2023	17.01.30.01.2024	31.07.2024	kl	E-post fra legen	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		18	offl. § 13 jf. fvl. § 13 første ledd nr. 1	mottatt
15	08.11.2023	17.01.30.01.2024	31.07.2024	kl	E-post fra jurist helse	Statens helse	TILSYNSSAK - 2023/3069		19	offl. § 13 jf. fvl. § 13 første ledd nr. 1	mottatt

Figur 2. Utdrag dokumentliste filtrert på sak 2023/3069 om granskning vikarlegen

3.3.2.2. X-rAI: Vektordatabase med agent

Utviklingen innen kunstig intelligens går ekstremt fort. I 2023 og 2024 kunne man stadig enklere koble en AI språkmodell som GPT4 til egne databaser, og spørre med naturlig språk for å få ut den informasjonen journalisten ønsker fra databasen.

Med flere hundre dokumenter, der enkelte dokumenter med vedlegg var på flere hundre sider, testet vi ut om denne metoden kunne hjelpe journalistene å jobbe bedre og mere effektivt.

Vi kjørte en workshop der vi ble enige om å lage en liten researchassistent kalt x-rAI. Den skulle hjelpe journalistene med blant annet disse oppgaver:

- Oversette medisinsk fagspråk til forståelig norsk.
- Lage sammendrag av viktig info i hvert dokument, og sammendrag av sammendragene.
- Lage tidslinjer basert på sammendrag fra flere dokumenter
- Lage oversikt kildegalleri med uttrekk av entiteter som personnavn, stedsnavn, type hendelser mm.
- Lage sammendrag som gjenkjenner hendelser med alvorlig konsekvens, og formulere teksten punktvis ut fra nyhetsverdi.

Vi laget så en testlab der vi kunne lagre dokumentene sikkert i en database, uten at noe av innholdet ble sendt videre til Open AI. Dokumentene lagres i en vektordatabase, som gjør tekst om til tall. Så koblet vi en assistent til databasen. Det kan gjøres på flere måter, og vi skal ikke gå inn på de tekniske beskrivelsene. (Søk på «Agentic Rag» på google eller i perplexity.)

Vi testet først ut en software kalt Dataiku. Et annet verktøy som kan brukes er Mindstudio. Open AI har en egen løsning for å lage slike assistenter (også kalt agenter). En av de siste modellene vi har brukt til å lage en AI research assistent er laget i Open AI Playground.

3.3.2.3. Promptelab og promptelogg

Å lage slike assistenter er en såkalt iterativ prosess. Du må teste og feile, teste og feile. Du må undersøke hvordan du skal skrive presise instruksjoner (prompts) for å få assistenten til å utføre oppgaven presist, uten at den kreativt finner på informasjon som ikke er korrekt.

Vi laget en promptlab i Open AI playground med sikker lagring av dokumenter i vektordatabase og kobling til assistent. Fire personer på databordet testet ut instruksjoner (prompts) for assistenten. Grunnen til at både journalister og utviklere deltok, er fordi de to gruppene skriver

helt forskjellige prompts som gir helt forskjellig svar til journalistene. Når man etter hvert sammenligner og utvikler prompts, vil de bli stadig bedre og mer presise.

En viktig erfaring at hver assistent bør få egne og detaljerte instruksjoner for å utføre spesifikke oppgaver.

Vi laget en promptelogg i verktøyet Atlassian Confluence, der journalister og utviklere kan jobbe sammen på utviklingsprosjekter. På den måten kunne vi logge hvilke instruksjoner som fungerte best. De må hele tiden videreutvikles og presiseres for å bli best mulig. Under er et bilde av denne iterative prosessen med å lage presise assistenter. (For å forstå bildet må dere vite at vi akkurat for denne versjonen har omgjort hvert pdf-dokument til json-fil.)

For at utviklerne skulle forstå hva journalistene ønsket, skrev vi tydelig ned hva som var sluttproduktet for hver assistent sin oppgave. Det er viktig for at utviklere, som ikke er journalister, skal forstå hva journalistene ønsker.

Vi vil dele hvordan man arbeider med å utvikle instruksjoner i en promptelab. Her er et utdrag fra promptelaggen i Confluence, Jonas Dolves test av sin versjon:

«Utvikling av instruksjoner

« Målet var å utvikle en assistent som kunne analysere en batch/samling oppsummeringer av lovbrudd ved UNN. Alle hendelsene den responderte med skulle følge et spesifikt format slik at det blir enkelt å gjenbruke i andre programmer. Den første og største oppgaven var å lese gjennom JSONL-filen og deretter generere en korrekt kronologisk tidslinje Her er instruksjonene som gjør det:

Utgave 1. Forsøk første iterasjon. Instruks 1. «Du skal gå gjennom følgende JSONL og opprette en fullstendig tidslinje over alle hendelser i kronologisk rekkefølge. Sørg for å gå igjennom alt innhold og deretter strukturer en sammenfattet tidslinje».

Assistenten som hadde denne instruksjonen klarte ikke å få med alle datoene. Så Jonas forsøker på nytt:

Utgave 1. Forsøk andre iterasjon. Instruks 2. «Les hele innholdet i JSONL-filen grundig før du fortsetter med videre behandling. Sorter alle hendelsene i stigende rekkefølge basert på dato. Sørg for at sorteringen er nøyaktig etter år, måned og dag. Merk: Sorteringen skal baseres kun på Dato, ikke på custom_id. Sørg for at ingen hendelser blir gjentatt. Hver hendelse skal kun forekomme én gang i tidslinjen».

3.3.2.4. Produksjonsflyt for AI-støttet datajournalistikk

Med flere verktøy i beltet kunne vi lage en slags produksjonsflyt for undersøkende journalistikk i en liten nyhetsredaksjon, og som er testet ut i UNN-prosjektet.

- a. **Metadata.** For å anvende kunstig intelligens til å analysere store mengder data, er det en fordel å ha gode metadata. Ved innsynsbegjæringer og skraping av websider med dokumenter, last ned metadata og ta vare på dem, f.eks. i et excelark.
- b. **X-rAI. Tekstanalyse.** En samling assistenter som går gjennom store dokumentdatabaser og hjelper journalister å oversette og forstå fagspråk, lage sammendrag, kronologiske tidslinjer, kildegalleri, trekke ut hendelser med alvorlig konsekvens og gjenkjenne nyhetsverdi, skrive utkast til klare på avslag innsynsbegjæring

- c. **Flabb. Transkribering.** VGs transkriberingsløsning Jojo fungerer bra på Mac. For en del sensitive intervjuer ønsker vi å transkribere disse på lokal pc med sikker lagring, og i en språkmodell som forstår nordnorsk dialekt. Vi har derfor selv utviklet Flabb, som bruker Nasjonalbibliotekets whisper-modell trent på norske dialekter. Med Flabb har vi transkribert intervjuer.
- d. **Dataiku.** En software for å lage pipelines for datadrevet journalistikk. Her har journaliststudent Johannes Sunde fra Oslomet som hadde utplassering praksis på databordet iTromsø høsten 2023 testet ut å lage dataflyt, der man f.eks. lar en AI-assistent renskrive transkriberte intervjuer til journalist-lik tekst og sitater som brukes i nyhetsartikler. Videre kan man koble sitater fra intervjuer sammen med utdrag fra dokumenter til et research dokument (eller forslag nyhetsartikkel)
- e. **Pinpoint** er del av Googles journalist studio. Det er et verktøy som anvender AI til å OCR-behandle PDF-dokumenter slik at de er lesbare, og så trekke ut entiteter som personnavn, stedsnavn, selskapsnavn fra dokumenter, og gjør all tekst søkbar. Vi brukte Pinpoint til å dele et utvalg dokumenter med utenlandske journalister i flere land som vi samarbeider med i denne granskningen. De har ikke publisert sine artikler enda, så vi kan ikke opplyse nå hvem dette er.

Disse verktøyene har gjort det mulig å arbeide mer presist med dette undersøkende prosjektet. Vi klarer lettere å holde oversikt over innhold i dokumentene. For eksempel kan en assistent lage sammendrag av dokumenter og gi kildehenvisning med dokumentnummer og sidetall. Det er viktig når journalisten sjekker om sammendrag er korrekt.

	A	B	C	D	E
1	Dato	Beskrivelse	persons	custom_id	page
32	13.12.2023	Statsforvalteren informerer om anmodning om innsyn i saksdokumenter med taushets Hedda Hilden Johansen, N (Innsynskrav 2023-8141-8.pdf)			side 1
33	17.04.2024	Universitetssykehuset Nord-Norge HF sender varsel om alvorlig hendelse til Statens he	Toril Sagen, Hans-Petter N (2024-1181-3.pdf)		side 1
34	26.04.2024	Statens helsetilsyn oversender saken til statsforvalteren for videre oppfølging.	Toril Sagen, Hans-Petter N (2024-1181-3.pdf)		side 1
35	30.04.2024	Statens helsetilsyn sender saken videre til statsforvalteren for vurdering og oppfølging.	Una Ruud Saxvik-Lilleaase (2024-1181-4.pdf)		side 1
36	03.05.2024	Universitetssykehuset Nord-Norge HF sender inn varslert om alvorlig hendelse til Stater	Marianne Kjøsen, Kim Erle (2024-1359-3.pdf)		side 1
37	09.06.2024	Begynnelse på rettsvurderinger knyttet til tilsynssak om vikar arbeidet ved radiologisk	Marianne Kjøsen, Kristin U (Vedlegg 5 Brev til Statens helse		side 1
38	13.06.2024	Statsforvalteren oversender tilsynssaker relatert til UNN til Statens helsetilsyn.	Anne Grethe Olsen, Rune (2024-1181-6.pdf)		side 1

Figur 3: AI assistent X-rAI: Eksport av tidslinje med sammendrag en linje, og kildehenvisning dokument saksnr og side.

Fordi journalistene sjekker alltid alle opplysninger fra assistentene. Når du starter å lage en assistent, er «kreativiteten» i språkmodellen satt til 1.0. Algoritmen vil straffe et kjedelig og gjentakende språk. Men da risikerer du at den finner på ting. Assistentene våre er satt «kreativt språk» ned til 0,2 – 0,5 for å redusere risiko for hallusineringer.

I tillegg sjekker journalisten ALLTID kildehenvisningene. Et eksempel i røntgen-saken var at assistenten i et sammendrag beskrev en årsak-virkning som det ikke var dekning for i dokumentet.

3.4. Spesielle problemstillinger dere har støtt på

I denne saken har vi møtt på kraftig motstand fra Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) om å gi innsyn i dokumenter. Også Statsforvalteren og Helsetilsynet har etter vår mening brutt Offentlegloven, Avslag på innsyn startet allerede i august 2023. Avslag og trening av innsynskrav har vært og er fortsatt en stor utfordring.

Universitetssykehuset i Nord-Norge (UNN) i Tromsø har gjentatte ganger underkommunisert eget ansvar for at underbemanning og ressursmangel er en fare for pasientsikkerheten. Det har blant annet skjedd der UNN uttaler at pasientsikkerhet ikke er i fare, tross at pasienter dør eller

er dødende. De sender ut pressemeldinger der de underkommuniserer feil, ansvar for feilbehandling og konsekvenser for pasientene.

Dette var årsaken til at vi før første publisering av vikarlegesaken, mens vi ventet på svar fra UNN, skrev ferdig og gjorde klar de første artiklene til publisering, siden vi av erfaring mente det ville være risiko for at UNN i stedet for å svare direkte på våre spørsmål, ville sende ut pressemelding der de kom med sin generelle versjon av saken, slik de gjorde i fødesaken 18 juli.

Og ganske riktig, etter at vi ba om intervju med klinikk sjefen på UNN mandag 29 juli, fikk vi tirsdag formiddag 30 juli telefon fra UNNs kommunikasjonsavdeling om at de om 15 minutter i stedet ville sende ut pressemelding som svar på våre spørsmål.

Da trykket vi på publiseringsknappen og pushet vår første artikkel.

3.5. Kildevalg og kildekritikk.

Kildene i denne saken er pasienter og deres pårørende som har varslet. De har noen ganger gitt oss innsyn i sine pasientjournaler. For oss er et likt innsyn viktig for å kunne utføre kildekritikk av disse muntlige kildene. Flere av de muntlige kildene har vært og er i vanskelige situasjoner som har krevd mye omsorg og varsomhet i langvarig kildepleie.

En annen kildegruppe er nåværende og tidligere ansatte på UNN. Det har dessverre vært svært vanskelig å få intervju med nåværende ansatte på UNN i disse sakene. De vil ikke la seg intervju, og mange sier de er redde for represalier fra UNN-ledelsen.

Den viktigste kilden har vært innsyn i dokumenter. Dette har vært et omfattende arbeid. Mange av dokumentene har medisinsk fagspråk. Vi har rådført oss med medisinske eksperter.

Vi har anvendt kunstig intelligens til å blant annet analysere innholdet i dokumentene, lage tidslinjer og sammenfatte alvorlige hendelser. For å være sikre på at dette er gjort korrekt, har vi laget assistenter som gir kildehenvisning, slik at vi kan kontrollere at innhold fra AI er korrekt.

Slike AI-assistenter har vi også brukt til å kontrollere vår egen forståelse av innholdet i dokumenter.

3.6. Beskriv også hva som er reelt nytt i sakene og hvilke konsekvenser de har fått.

Vår granskning av UNN avslørte at et barn døde i mors liv som følge av feilbehandling og ressursmangel på UNN. Den endelige bekreftelsen på det fikk vi først et år etter at barnet døde, etter at vi i august 2024 fikk innsyn i Statsforvalterens dokumenter om UNNs lovbrudd og feil i saken, som de ikke opplyste om i sin pressemelding 18 juli i år.

Granskningen har avdekket at uforsvarlig lav bemanning på røntgenavdelingen på UNN har ført til følgefeil der pasienter er døende, og der det er gjort alvorlige feil av en innleid vikarlege. UNN uttalte først i pressemelding at vikarlegens feil ikke har ført til konsekvenser for pasientene. Etter at iTromsø har avdekket varsler om grove feil i regravningen av vikarlegen, har Unn nå endret svar til at de ikke lenger vil uttale seg om vikarlegens opptreden har hatt konsekvenser for pasientene.

Granskningen har avdekket at ledelsen ved UNN har satt pasientsikkerheten i fare, tross klare advarsler over flere år fra leger og ansatte på UNN om at underbemanning og mangel på ressurser er en fare for pasientsikkerheten.

4. Vedlegg:

Fullstendig liste over samlet publisering med tittel, dato og medium skal være vedlagt. Øvrige valgfrie vedlegg skal være relevant for, men ikke en avgjørende del av metoderapporten.

- Fødekaoset: <https://www.itromso.no/emne/foedeavdelingen>
- Røntgenkrisa: <https://www.itromso.no/emne/roentgenkrisa>

- 28.08.2024. Skulle aldri vært sendt hjem: – De tok livet av han med de feilvurderingene de gjorde. <https://www.itromso.no/nyheter/i/LMo9Mq/skulle-aldri-vaert-sendt-hjem-de-tok-livet-av-ham>
- 18.08.2024, oppdatert: Barnet til Renate og Anders døde under fødsel: – Han fikk ikke leve <https://www.itromso.no/nyheter/i/76G7MW/barnet-til-renate-og-anders-doede-under-foedsel-han-fikk-ikke-leve>
- Fødeavdelingen måtte ta pauserommet i bruk: – Det er ikke optimalt: <https://www.itromso.no/nyheter/i/xgWJnX/plutselig-babyboom-paa-foedestua-det-kom-litt-for-mange-samtidig>

- Slik opplevde de kaoset på fødestua: – Jeg var kjemperedd: <https://www.itromso.no/nyheter/i/bgBewg/slik-opplevde-de-kaoset-paa-foedestua-jeg-var-kjemperedd>

Undersøker barnedødsfall på UNN:

<https://www.itromso.no/nyheter/i/153mEQ/undersoeker-barnedoedsfall-paa-unn>

-
- Familien som mistet barnet, er uenig i UNNs påstand: <https://www.itromso.no/nyheter/i/4ognra/familien-som-mistet-barnet-er-uenig-i-unns-paastand>
-
- Barnet til Renate og Anders døde under fødsel: – Han fikk ikke leve: <https://www.itromso.no/nyheter/i/76G7MW/barnet-til-renate-og-anders-doede-under-foedsel-han-fikk-ikke-leve>
-
- Internrapport klar: UNN mener Eriks død «ikke har tydelig sammenheng» med kaoset på føden: <https://www.itromso.no/nyheter/i/15p9nI/internrapport-klar-unn-mener-eriks-doed-ikke-har-tydelig-sammenheng-med-kaoset-paa-foeden>
-
- UNN Tromsø bruker 12 millioner på sykepleiervikarer i måneden: – Det fins ingen quick fix: <https://www.itromso.no/nyheter/i/WRM1Pk/unn-bruker-12-millioner-paa-sykepleiervikarer-i-maaneden-det-fins-ingen-quick-fix>
- Strakstiltak på føden: Skal ha seks fødestuer klare til vinteren: <https://www.itromso.no/nyheter/i/veogBX/strakstiltak-paa-foeden-skal-ha-seks-foedestuer-klare-til-vinteren>
-
- 01.09.2024. Da UNN ikke ville operere Anneli (51) tok hun saken i egne hender: – Jeg har fått en ny sjanse i livet. <https://www.itromso.no/nyheter/i/LMoP74/da-unn-ikke-ville-operere-anneli-51-tok-hun-saken-i-egne-hender-jeg-har-faatt-en-ny-sjanse-i-livet>

- 25.02.2024. Anneli (51): – Er det ingen som skal hjelpe meg? Jeg har masse liv igjen å leve. <https://www.itromso.no/nyheter/i/gEbXG5/anneli-51-er-det-ingen-som-skal-hjelpe-meg-jeg-har-masse-liv-igjen-aa-leve>
- 30.07.2024. Vikarlege brukte 11 sekunder på å sjekke røntgenbilde. Nå er pasienten død. <https://www.itromso.no/nyheter/i/zAOEmO/vikarlege-brukte-11-sekunder-paa-aa-sjekke-roentgenbilde-naa-er-pasienten-dod>
- 31.07.2024. Privat røntgenlab skal ha oversett kreftsvulster: – Sterkt beklagelig. <https://www.itromso.no/nyheter/i/JbOn78/privat-roentgenlab-skal-ha-oversett-kreftsvulster-sterkt-beklagelig>
- 02.08.2024. Vikarlegen jobbet fra hjemmekontor, brukte sekunder på å sjekke røntgenbilder: – Aldri opplevd lignende. <https://www.itromso.no/nyheter/i/GyxnMB/vikarlegen-jobbet-fra-hjemmekontor-brukte-sekunder-paa-aa-sjekke-roentgenbilder-aldri-opplevd-lignende>
- 13.08.2024. Røntgenlegene overså cyste – Robin (43) har levd med enorme smerter i 1,5 år. <https://www.itromso.no/nyheter/i/EyxLyA/roentgenlegene-oversaa-cyste-robin-43-har-levd-med-enorme-smerter-i-1-5-aar>
- 13.08.2024. Mener alvorlige feil fra vikarlegen skyldes krise på UNN. <https://www.itromso.no/nyheter/i/W0glyG/mener-alvorlige-feil-fra-vikarlegen-skyldes-krise-paa-unn>
- 14.08.2024. Leger kritiske til granskning av røntgen-skandalen: – Grove kvalitetsmangler. <https://www.itromso.no/nyheter/i/Avbr1r/leger-kritisk-til-granskning-av-roentgen-skandalen-grove-kvalitetsmangler>
- 15.08.2024. Ny røntgentabbe på UNN: Pasienten hadde blodpropper i lungene – oppdaget feilen 11 dager senere. <https://www.itromso.no/nyheter/i/Rz5jMa/ny-roentgentabbe-paa-unn-pasienten-hadde-blodpropper-i-lungene-oppdaget-feilen-11-dager-senere>
- 21.08.2024. Meldte bekymring om vikarlegen allerede i 2018 – fem år senere gikk alarmen <https://www.itromso.no/nyheter/i/PpgGMe/meldte-bekymring-om-vikarlegen-allerede-i-2018-fem-aar-senere-gikk-alarmen>
- 23.08.2024. Vikarlegen tjente over fire millioner kroner på to år. <https://www.itromso.no/nyheter/i/qPyq9E/vikarlegen-tjente-seks-millioner-kroner-paa-under-to-aar>
- 30.08.2024 **Kreftpasient på UNN døende etter røntgen-tabbe: – Ufattelig trist** <https://www.itromso.no/nyheter/i/jQ3rXe/kreftpasient-paa-unn-doeende-etter-roentgen-tabbe-ufattelig-trist>
- 01.09.2024 Legen overså alvorlige funn: Innrømmer å ha gjort feil. <https://www.itromso.no/nyheter/i/rP8XA8/legen-oversaa-alvorlige-funn-innrømmer-aa-ha-gjort-feil>
- 02.09.2024 Vikarlegen granskes i flere land <https://www.itromso.no/nyheter/i/zA039q/vikarlegen-granskes-i-flere-land>

5. Sted og dato.

Rune ytreberg

Tromsø, 02.09.2024